Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Legal Studies, 2021; 4 (119): 91-96
УДК 364.2
DOI: https:doi.org/10.17721/1728-2195/2021/4.119-18
ISSN 1728-2195
© Taras Shevchenko National University of Kyiv, Publishing center "Kyiv University", 2021

Л. М. Сіньова, канд. юрид. наук, доц.
ORCID ID: 0000-0002-5514-3549
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ЗАПОЧАТКУВАННЯ ТА РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В НІМЕЧЧИНІ[7]

Досліджено особливості історичного розвитку соціальної роботи в Німеччині. У XIX ст. здоров'я громадян Німеччини більше розглядалося як суспільна цінність. До середини XX ст. у Німеччині поширено англо-американські методи соціальної роботи, що і нині вважають класичними. Більшість шкіл соціальної роботи були засновані церквою та відводили жінкам чітко визначену місію в межах ідеологічних і соціальних цілей, оскільки жінки розглядалися як природне і традиційне втілення благодійності. У 1970-х рр. відбулося переосмислення соціальної роботи в Німеччині через те, що вчені та практики дійшли висновку про недостатність використання класичних методів соціальної роботи, а також про незначне використання терапевтичних засобів у тих випадках, коли йшлося про охоплення і розв'язання проблеми загалом. У науковому світі Німеччини відбувалися дискусії про користь системних підходів у соціальній роботі.

На сьогодні місія соціальної роботи – це надавати можливість людям максимально розвивати власний потенціал, збагачувати своє життя та попереджувати виникнення дисфункцій. Професійна соціальна робота спрямована на захист людини, розв'язання її проблем і соціальні перетворення у суспільстві.

Досліджено розвиток соціальної педагогіки як науки та самостійної галузі знань і практичної діяльності соціальної роботи в Німеччині. Таким чином, для успішного розвитку в Україні системи професійної підготовки соціальних працівників із соціального захисту прав молодим фахівцям необхідно досліджувати та використовувати міжнародний досвід. Запровадження німецького досвіду в систему професійної підготовки соціальних педагогів України сприятиме задоволенню потреби держави у висококваліфікованих мотивованих фахівцях.

Ключові слова: бідність, благодійність, життєві обставини, соціальне забезпечення, соціальний працівник, соціальний педагог, соціальна допомога, соціальні послуги.

ВСТУП

В Україні та в усьому світі через пандемію зросла кількість людей, яким потрібна допомога соціальних робітників, тому затребуваність зростає з кожним днем, але, чи буде ця робота престижною в майбутньому, покаже час, оскільки заробітна плата в Україні таких працівників є однією з найменших. Тому держава має звернути увагу на цю сферу [1, с. 72]. Особливо цікавим і актуальним для України є досвід Німеччини у підготовці фахівців соціальної та соціально-педагогічної робо-

[7] Наукове дослідження проведено в межах держбюджетної теми НДР № 20БФ042-01 "Правове забезпечення соціальної безпеки в євроінтеграційних умовах".

© Сіньова Л. М., 2021

ти. Саме у Німеччині гармонійно поєднується функціонування двох фахівців – соціального педагога та соціального працівника. Вони взаємно доповнюють один одного, без утворення конкуренції розв'язують завдання соціально-педагогічної діяльності. Існує програма "Sozial wesen", яка об'єднує елементи як соціальної роботи, так і соціальної педагогіки. Тобто в цій країні збережено інститут соціальної педагогіки, як науки та спеціальності, що потрібно врахувати в системі професійної підготовки соціальних педагогів в Україні [2, с. 385].

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

1853 р. в Еберфельді розроблено скоординовану, ефективну систему розподілу пожертвувань. Місто було поділене на райони або квартали, де призначили відповідального з добровольців, чиє "робоче навантаження" становило до чотирьох родин. Ці добровольці приймали заявки на допомогу і брали на себе функцію ретельного оцінювання особистих обставин заявників відповідно до положення, розробленого міською адміністрацією [3, с. 374]. ІЗ середини XIX ст. в Німеччині були створені головні об'єднання, які визначають структури вільної благодійної допомоги й нині. До них належать Благодійна справа німецької євангельської церкви, Німецьке благодійне об'єднання (католицька церква), Головний благодійний центр євреїв у Німеччині, Робоча благодійність, Німецький Червоний Хрест та Німецьке паритетне об'єднання милосердя" [4, с. 34]. 1905 р. відкрилася перша християнська соціальна жіноча школа. У наступні чотири роки з'явилися ще 13 соціальних шкіл, де можна було отримати професію попечительки благодійної установи [5].

До Першої світової війни формували основу практичної соціальної роботи економіка і медицина, гігієна і психіатрія. Із заснуванням перших середніх спеціальних навчальних закладів (Fachschulen) під час війни прийшло усвідомлення того, що проблеми зі здоров'ям тісно пов'язані із соціальними проблемами, такими як: бідність, злидні, невлаштованість. Уже після 1918 р. виникли заклади для пацієнтів, що страждали різними хворобами (туберкульоз, венеричні захворювання), психічних хворих, п'яниць. У другій половині XX ст., передусім в останні його десятиліття, з'явилися поруч із відомими раніше бідністю і злиднями нові фактори ризику – неправильне харчування або небезпечні види спорту [6, с. 34].

Слід наголосити, що індустріалізація країни спричинила різке зубожіння сімей робітничого класу, а як результат, – зросла кількість користувачів соціальних послуг. Оскільки церкви і приватні благодійні установи виявилися неспроможними впоратися із ситуацією, у другій половині XIX ст. виникла необхідність у державному регулюванні цього процесу, тобто у державному соціальному забезпеченні. 1880 р. за ініціативою Німецького конгресу з доброчинності створено Німецьку доброчинну спілку турботи про бідних, яку 1919 р. перейменували на Німецьку спілку державної і приватної опіки. Це центральна спілка, яка діє і нині: вона об'єднує державні, приватні, громадські установи, а також окремих фахівців, що визначають стратегію розвитку соціальної роботи в Німеччині. 1990 р. після об'єднання НДР і ФРН кількість її учасників збільшилося до 3 тис. осіб. Держава делегувала до її складу своїх представників на федеральному рівні, рівні федеральних земель вільних міст і округів. Важлива роль відводиться представникам громадських організацій, куди входять: Об'єднання доброчинності для робітників, католицький "Карітас", Паритетний Союз, Німецький Червоний Хрест, Союз милосердя Євангельської церкви тощо [7].

Відмінність європейської моделі на прикладі розвитку соціальної роботи у Німеччині наочно демонструє, як у діяльності кожного спеціаліста втілюється соціальна політика держави. Зволікання у розв'язанні окремих питань може призвести до соціального вибуху. Докази тому вже є в історії, наприклад, із приходом фашистів до влади і припиненням демократичного розвитку країни доброчинність була підмінена "гігієною раси", а соціальна робота була зведена до жорсткого контролю над населенням. У практиці сучасної соціальної роботи Німеччини "відчувається реальний взаємозв'язок розв'язання соціальних і економічних проблем як гарантія існування правової соціальної держави" [8, с. 120]. Отже, з початком індустріалізації в Німеччині в XIX ст. здоров'я її громадян усе більше розглядалося як суспільна цінність. А страхування і соціальна гігієна були спрямовані на його захист і підтримку. Тоді ж створено для цього правові основи у Пруссії: Закон про страхування громадян у зв'язку з хворобою (1883), Закон про страхування громадян у зв'язку з нещасним випадком (1884), Закон про страхування громадян у зв'язку з настанням похилого віку й інвалідності (1889) [6, с. 34].

Професія соціального працівника в Німеччині виникла на початку XX ст. як суто жіноча. Перші законодавчі акти про підготовку соціальних працівників з'явилися 1918 р. У перші десятиліття соціальна допомога надавалася клієнтам тільки в критичних ситуаціях як прояв турботи. З розвитком законодавства із соціального забезпечення потребуючий соціальної допомоги став розглядатися як об'єкт благодійної діяльності, що надалі вплинуло на розуміння сутності професії і вибір терміна "соціальний працівник", що вже широко використовувався в інших країнах світу [9, с. 117]. У ті часи соціальна робота в Німеччині належала до кола професій, через які жінки із середнього класу отримували можливість вийти на суспільну арену, забезпечити собі вид заняття, який давав їм особисте задоволення і був соціально бажаний. Більшість шкіл соціальної роботи, заснованих церквою, відводила жінкам чітко визначену місію в межах ідеологічних і соціальних цілей, оскільки жінки розглядалися як природне і традиційне втілення благодійності. Однак були школи, створені самими жінками. У Німеччині це була широка організація "Загальнонімецька жіноча спілка", яка була заснована на жіночому конгресі 1865 р. [10, с. 73].

У 20-х рр. XX ст. благодійні союзи входили до складу Імперського Товариства основних незалежних профспілок із благодійності. Почали формуватися державні органи соціального забезпечення, що існують і в теперішній час. До перших методик соціальної роботи належить патронажний метод, що включає питання про причини виникнення проблеми. Метод заснований на принципах свідомої участі клієнтів у розв'язанні проблеми, їхній активності, принципі поваги до людської гідності, відповідальності перед суспільством, усвідомлення соціальним працівником своїх слабких і сильних сторін. У роки правління Гітлера соціальна робота стала одним зі знарядь нацистів і звелася до жорсткого контролю над населенням. Відродження демократичних норм соціального життя почалося після повалення фашизму [5]. Слід наголосити, що до середини XX ст. у Німеччині одержали поширення англо-американські методи соціальної роботи, що сьогодні вважаються класичними. До них відносять: індивідуальну допомогу, групову терапію і роботу в громаді. Розвиток власне німецьких досліджень у сфері теорії і практики соціальної роботи в цей період ще відставало від розвитку експериментальних досліджень в інших країнах (США, Голландії, Швейцарії) [11].

Соціальна робота у будь-якій країні зберігає свою національну специфіку, обумовлену соціально-еконо-

мічними та політичними умовами, історичними, духовно-моральними, культурними й етичними особливостями. Сучасна система професійної підготовки соціальних педагогів в Україні характеризується бурхливими змінами, які іноді мають хаотичний, не досить виважений характер, тому доцільним є звернення до досвіду зарубіжних країн, які мають давню історію підготовки соціальних педагогів. У світі існує кілька тисяч вищих шкіл соціальної роботи та спеціалізованих факультетів при університетах, що здійснюють підготовку професійних соціальних працівників [2, с. 385]. Однак 1970-ті стали роками переосмислення соціальної роботи в Німеччині через те, що вчені та практики дійшли висновку про недостатність використання класичних методів соціальної роботи, а також про незначне застосування терапевтичних засобів у тих випадках, коли йшлося про охоплення і розв'язання проблеми загалом. У науковому світі Німеччини відбувалися дискусії про користь системних підходів у соціальній роботі. На їхній базі було відпрацьовано основні моделі й вироблено принципи сучасного розвитку соціальної роботи на національному рівні в цій країні [12].

Соціальна робота – це мистецтво налагоджувати зв'язки між людьми, це покликання душі, яка співчуває та розділяє біль кожної обездоленої людини. Щоденно беручи на себе тяготи і труднощі людей, соціальні робітники реально сприяють стабільності нашого суспільства, відродженню в ньому духовності й людяності [13, с. 106–109]. Соціальна робота – як вид діяльності – вид професійної діяльності, направленої на задоволення соціально гарантованих й особистісних інтересів і потреб різних груп населення, на створення умов, які допомагають відновленню або поліпшенню здатності людей до соціального функціонування [14]. Соціальна робота – унікальний вид професійної діяльності зі створення соціальних умов для поліпшення умов життя окремої особистості, підвищення добробуту населення. Місія соціальної роботи – надавати можливість людям максимально розвивати власний потенціал, збагачувати своє життя та попереджувати виникнення дисфункцій. Професійна соціальна робота спрямована на захист людини, розв'язання її проблем і соціальні перетворення у суспільстві. Фахівці соціальної роботи, таким чином, є агентами змін у суспільстві, а також у житті окремих людей, сімей і громад, є регуляторами правових, економічних взаємовідносин особистості з державою [15].

В Законі України "Про соціальну роботу із сім'ями, дітьми та молоддю" [16] від 21 червня 2001 р. № 2558-III визначено, що

соціальна робота із сім'ями, дітьми та молоддю – професійна діяльність, спрямована на запобігання, мінімізацію негативних наслідків і подолання складних життєвих обставин сімей, дітей і молоді, посилення їхньої здатності до реалізації власного життєвого потенціалу;

фахівець із соціальної роботи – особа, яка має відповідну освіту та кваліфікацію, відповідає вимогам, установленим центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення.

У Законі України "Про соціальні послуги" [17] від 17 січня 2019 р. № 2671-VIII визначено, що соціальні послуги – дії, спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, подолання таких обставин або мінімізацію їхніх негативних наслідків для осіб/сімей, які в них перебувають. Особі/сім'ї можуть надаватися одна або одночасно декілька соціальних послуг. Порядок організації надання соціальних послуг затверджується Кабінетом Міністрів України.

У сучасній Німеччині замість терміна "соціальна робота" більше вживають словосполучення – "соціальна педагогіка". У німецьких колах науковців вважається недоцільним розмежовувати ці два терміни, тому їх використовують як синоніми. "Соціальною педагогікою" в Німеччині вважають сукупність усіх соціальних професій і видів діяльності соціальних служб. Тут загальноприйнятою є думка, що молодим безробітним людям, безхатченкам, або просто матеріально незабезпеченим більше потрібна матеріальна допомога, а не педагогічний вплив. 1968 р. у Німеччині для підготовки соціальних педагогів засновано університетську спеціалізацію, тому німецькі соціальні педагоги вважаються найбільш висококваліфікованими із широким колом професійних компетенцій порівняно з підготовкою соціальних педагогів в інших країнах Європи. Крім того, німецькі роботодавці вимагають від соціальних педагогів більше додаткових спеціальних знань у галузі культури, музики та терапії. Більше затребуваними є соціальні педагоги, які готові до постійного оновлення знань і співпраці з волонтерами і працівниками державних управлінь. Зосереджується увага на рівні комунікабельності соціальних працівників, навичках групової роботи та взаємодії з клієнтами, їхньому ставленні до відповідальності, організаторських здібностей, схвалюється готовність їх до самопожертв [18].

Соціальна педагогіка – галузь педагогіки, що вивчає закономірності соціально-культурної адаптації людини, групи, суспільства з метою гармонізації, гуманізації їхніх взаємовідносин на внутрішньо-, між- та надособовому рівнях. Соціальна педагогіка є галуззю педагогіки. Основна категорія, яку вона розглядає – соціалізація особистості (входження особистості в соціальне середовище, прийняття норм, цінностей і правил цього середовища). Термін "соціальна педагогіка" вперше був введений у дискусію про виховання К. Магером 1844 р. і далі поширений А. Дистервегом. З моменту виникнення цього поняття до теперішнього часу в німецькій науково-педагогічній літературі простежують два його різні трактування, що визначають різні підходи в розвитку цієї галузі наукового знання. Згідно з першим трактуванням, соціальна педагогіка особливо виділяє соціальну сторону у вихованні (К. Магер); згідно з другим трактуванням – вона виступає як педагогічна допомога в певних соціальних умовах, ситуаціях (А. Дистервег) [19].

Соціальна робота існувала в людському суспільстві як допомога і взаємодопомога споконвіку, спираючись на загальнолюдські духовні цінності. Соціальний працівник – це посередник між суспільством, соціальною групою, сім'єю та індивідом. Соціальний працівник – це безперервна освіта і самоосвіта впродовж життя; це висока відповідальність перед суспільством за долю людей, які довірили свої проблеми, які потребують допомоги [13, с. 106–109]. Разом із розвитком соціальної педагогіки як науки в Німеччині активно розвивається сфера професійної діяльності фахівця в галузі соціальної педагогіки. З 1908 р. ведеться підготовка соціальних педагогів; на початку 1970-х рр. в університетах Німеччини розпочато підготовку соціальних педагогів із вищою освітою. Слід зазначити, що в Німеччині, поряд із соціальною педагогікою, протягом ХХ ст. активно розвивалася як самостійна галузь знання і практичної діяльності соціальна робота. Однак оскільки професійна діяльність соціальних педагогів і соціальних працівників має багато спільного, із часом вони були об'єднані в одну професійну сферу, яка нині регулюється єдиним стандартом, де назви цих фахівців вживаються як синоніми: соціальний працівник/соціальний педагог. Вони виконують у суспільстві такі функції: виховну, інформаційну, консультативну, підтримки, допомоги, організації,

захисту та представлення інтересів клієнта. Однак в їхній діяльності є і свої відмінності. Головне полягає в тому, що традиційними адресатами соціальної педагогіки є діти і молодь; вона концентрує свою увагу на допомозі у вихованні й освіті [19].

У Федеральному Законі Німеччини про соціальне страхування від 23 березня 1994 р. міститься перелік соціальних послуг, які надаються в цій країні. Зокрема у § 21 визначено, що до них належать допомога на харчування у вигляді одноразових виплат, ремонт одягу, білизни та взуття, закупівля пального для окремих опалювальних приладів, надання спеціальних освітніх ресурсів для студентів, ремонт побутових приладів, догляд за квартирою [20]. Головним завданням, окресленим у восьмій книзі Соціального Кодексу Німеччини є підтримка сучасної сім'ї у її виховних функціях, тому сприяння вихованню в сім'ї охоплює цілий спектр послуг інституту допомоги молоді, спрямованих як на батьків, так і на молодих людей, що перебувають у різних життєвих ситуаціях. До них належать: сімейна освіта (готує молодих людей до подружніх відносин і спільного життя з дітьми, до співпраці з дитячим садком, групою продовженого дня, соціальною сім'єю, центром матерів); консультації із загальних питань виховання та розвитку молоді; сімейне дозвілля та відпочинок (особливо у проблемних родинах, за потреби включає патронаж дітей) [21, с. 238].

Слід наголосити, що соціальна і соціально-педагогічна робота в Німеччині здійснюється на трьох рівнях: державному, регіональному та місцевому. На державному рівні реалізацією займається Міністерство соціального забезпечення, основними напрямами діяльності якого є:

– керівництво практичним і функціональним розвитком соціального обслуговування населення;

– визначення пріоритетних ліній у сфері соціального забезпечення;

– упровадження соціальних інновацій;

– підготовка необхідних законопроєктів і постанов;

– організація курсів підвищення кваліфікації фахівців соціальної та соціально-педагогічної діяльності [9, с. 118].

У ФРН нині домінує думка про те, що, як із погляду професійної діяльності, так і з теоретичної, недоцільно говорити про їхнє розмежування. У цій країні виходять із міркування, що безпритульні й бездоглядні молоді люди потребують не лише педагогічної, але й матеріальної підтримки, і навпаки – молоді безробітні або наркомани потребують не лише матеріальної допомоги, а й педагогічного впливу [22, с. 5–6].

Правові основи соціально-педагогічної роботи з дітьми, молоддю та сім'ями закріплено у Восьмій книзі Соціального кодексу Німеччини, в якій зафіксовано принципи, основні види і форми надання соціально-педагогічних послуг. Серед них найбільш сімейно орієнтованими є сприяння вихованню в сім'ї та допомога у вихованні. Їхнім завданням є впливати на усвідомлення сім'єю її відповідальності за виховання дітей. До соціально-педагогічних послуг щодо сприяння процесу виховання в сім'ї належать: сімейна освіта, сімейне консультування, організація сімейного дозвілля і відпочинку. Допомога у вихованні передбачає кваліфіковану підтримку сімей, її окремих членів у складних життєвих ситуаціях і надається у формі амбулаторних (консультування з питань виховання, підтримка у вихованні, соціально-педагогічна допомога сім'ї), частково стаціонарних (виховання в денній групі або в соціальній сім'ї) та стаціонарних (влаштування дітей у прийомну сім'ю чи заклад інтернатного типу) видів допомоги. Для здійснення соціально-педагогічної допомоги сім'ї фахівці використовують різноманітні методи, сукупність яких значною мірою визначає ефективність сімейно орієнтованої діяльності [23, с. 9–10].

Основними тенденціями, які властиві адміністративно-правовому регулюванню соціального обслуговування в зарубіжних країнах, є постійне розширення спектра соціальних послуг; приділення особливої уваги соціальному обслуговуванню дітей, особливо дітей з інвалідністю та дітей, позбавлених батьківського піклування; звільнення центральних державних органів від багатьох соціальних функцій та їхнє перенесення на місцеві органи самоврядування; активна взаємодія з громадськими організаціями; рівний розвиток суб'єктів надання соціальних послуг різних форм власності; посилення гарантування прав громадян у сфері соціального обслуговування з боку держави, зокрема і шляхом здійснення контрольної діяльності [24, с. 114–115].

Як наголошує С. О. Кубіцький, за останні 40 років теорія і практика соціальної роботи і соціальної педагогіки в Німеччині значно розвинулися. Активізація соціально-педагогічної діяльності мотивувалася процесом удосконалення соціальної структури суспільства, що поставило перед соціальною роботою і соціальною педагогікою багато нових і складних проблем – починаючи з допомоги біженцям, цілим родинам, переселеним з інших країн, літнім і мало захищеним людям, роботи в соціально-педагогічних інститутах і різних соціальних службах і аж до кооперації з громадянськими ініціативами і групами самодопомоги у соціальній роботі в даний час [9, с. 118].

Як зазначає У. Штрауб у своїй статті "Соціальна робота і зв'язки з громадськістю в Німеччині" особливе місце у підготовці соціальних працівників/соціальних педагогів займають PR-технології, тобто "паблік релейшенз технології", що позначають процес комунікації, створення соціальних зв'язків із громадськістю. Студенти навчаються використовувати різні PR-методи в соціальній роботі: флаєри, постери, готові звіти, сайти інтернету, безпосередні контакти, пресу, телебачення тощо. У. Штрауб зазначає, що це підвищує соціальний статус професії соціального педагога, привертає увагу суспільства до нерозв'язаних проблем, слугує більшій конкретизації практичних результатів соціальної роботи [25, с. 75–87].

Однією з новітніх програм, що функціонують у Німеччині, є програма FSJ (Соціальний рік у Німеччині), що є важливим здобутком у сфері надання соціальних послуг. Ця програма є державною і дозволяє молодим людям віком від 18 до 26 років включно впродовж року здійснювати практичну діяльність у соціальній сфері в Німеччині. Програма триває один рік і за бажанням може бути продовженою до 18 місяців. Під час своєї практики її учасники отримують фіксовану грошову винагороду, що менша ніж мінімальна заробітна плата, але дає можливість забезпечити своє перебування в Німеччині. FSJ надає можливість вивчити мову, подорожувати Німеччиною й набути професійних навичок у соціальній роботі. Крім того, одна з можливостей її – почати нове життя, стати самостійним і незалежним. Допомога іншим – ось що робить нас соціальними людьми. Це додаткова практика для вже практикуючих соціальних працівників працювати в інших регіонах, з іншими людьми, їхніми проблемами. Крім того, це чудова база для вступу до університету [26].

Для успішного розвитку в Україні системи професійної підготовки соціальних працівників із соціального захисту прав молоді необхідно досліджувати міжнародний досвід, у першу чергу країн Європи, як ближчих за деякими факторами ментальності суспільств та відповідно до державної стратегії України до Європейської інтеграції. Однак використовувати досвід країн Європи

необхідно в системі вітчизняної вищої освіти з урахуванням політичних і соціально-економічних відмінностей, зокрема і в культурно-історичних традиціях. Ключовою метою соціального працівника має бути створення найбільшого психологічного комфорту та захисту молодої особистості, і у процесі досягнення цієї мети необхідно об'єднувати зусилля всіх фахівців соціально-педагогічної та соціальної сфери. Результатом діяльності соціальних працівників повинна бути не тільки ефективна система соціального захисту та допомоги, але й забезпечення процесу саморозвитку особистості [18].

Для переймання та застосування зарубіжного досвіду методів соціальної роботи та соціального захисту населення соціальним працівникам в Україні, передусім необхідно вивчити зміст технологій соціальної роботи в європейських країнах, а саме: детальне вивчення стану соціально-педагогічної роботи з підтримки та захисту дітей і молоді в європейських країнах із визначенням їхніх основних аспектів; застосування європейського досвіду підготовки соціальних працівників у вітчизняній системі освіти [18].

Посол Німеччини в Україні Анка Фельдгузен зазначила, що Україна перебуває на дуже важливому етапі перебудови системи соціальних послуг і адаптації послуг до потреб мешканців громад. Від того, як місцеве самоврядування впорається із цим завданням, залежить благополуччя вразливих категорій населення і громади загалом. У цей переломний момент уряд Німеччини стає партнером для областей України, чиї сили відбирає збройний конфлікт і наслідки пандемії. Таким чином, наступні роки принесуть довготривалі результати. Сталість цих результатів громади зможуть підтримувати та примножувати самостійно [27].

Варто зазначити, що професійними функціями фахівця із соціальної роботи мають бути: 1) допомогти тій категорії осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах, шляхом надання соціальних послуг або заходів соціальної підтримки; 2) сприяти та визначати індивідуальні потреби особі чи сім'ї, переліку й обсягу соціальних послуг, яких потребує особа чи сім'я; 3) мінімізувати негативні наслідки складних життєвих обставин і попереджати щодо негативних явищ у суспільстві; 4) для більш детального аналізу узагальнювати інформацію щодо стану та життєвих обставин об'єкта соціальних послуг із метою визначення видів та обсягів послуг, їхнього впливу на подолання складних життєвих обставин; 5) захищати права та представляти інтереси клієнтів у різних інстанціях; 6) надавати консультації та вирішувати конфліктні ситуації, контролювати та дотримуватись соціальних норм і гарантій; 7)·розробляти та реалізовувати соціальні програми та проєкти.

ВИСНОВКИ

Як бачимо, соціальні й економічні успіхи Німеччини – це явище не тимчасове, а постійне, яке спостерігається ще з перших повоєнних років. Завдяки програмі соціального забезпечення у Німеччині, особи, що потребують допомоги, можуть гідно жити, тому країна має імідж із добре функціонуючою системою соціального захисту у світі. Причому мало хто з німців на цьому спекулює, і нині рівень безробіття в країні найнижчий з часів возз'єднання Німеччини – менше п'яти відсотків. Слід наголосити, що соціальна робота є важливою частиною діяльності німецької спільноти і в Україні. Основними її напрямками є: оздоровлення літніх людей і осіб з обмеженими фізичними можливостями (зокрема і дітей); адресна допомога самотнім та нужденним людям за місцем проживання, волонтерська допомога; "Зимова допомога" (продовольчі набори для самотніх і нужденних людей похилого віку, осіб з інвалідністю та багатодітних сімей); допомога мало забезпеченим етнічним німцям медичним обладнанням; допомога студентам із соціально незахищених сімей; семінари BIZ із соціальної роботи та ін.

Таким чином, запровадження німецького досвіду в системі професійної підготовки соціальних педагогів України має сприяти всебічному розвитку професійних навичок і знань, що зможе задовольнити потреби держави у висококваліфікованих мотивованих фахівцях.

Список використаних джерел:

1. Сіньова Л.М. Волонтерство та соціальна робота в Україні в період карантину // *Art and Science. Multilingual scientific journal.* 2020, Vol. 1 (1) 100 с.
2. Сайко Н. Система професійної підготовки соціальних педагогів в Німеччині *Витоки педагогічної майстерності.* 2017. Випуск 19 С. 385-390.
3. Особливості здійснення соціальної роботи в Німеччині на кінец XX – на початок XXI ст. URL: https://knowledge.allbest.ru/sociology/3c0a65635a2bd68a5c53b89421206c26_0.html (дата звернення 20.04.2021)
4. Heinz Dorothea. Das sozial Gesicht des Staates. Guten Tag, № 6, 1991.
5. Соціальна робота в Німеччині URL: https://moyaosvita.com.ua/sociologiya/socialna-robota-v-nimechchini/ (дата звернення 08.06.2021)
6. Кнодель Л.В. Професійна підготовка соціальних працівників для клінічної соціальної роботи в Німеччині // *Вісник Дніпропетровського Університету економіки та права імені Альфреда Нобеля* Серія "Педагогіка і психологія". 2011. № 1 (1) С. 33-36
7. Лях Т.Л. Історичні засади соціально-педагогічної діяльності волонтерів за кордоном URL: https://core.ac.uk/download/pdf/19667262.pdf (дата звернення 22.06.2021)
8. Основы социальной работы: Учебник /Отв. ред. П.Д. Павленок. – М.: ИНФРА-М, 1997. – 368 с.
9. Кубіцький С.О. Технології соціально-педагогічної роботи в зарубіжних країнах: Навч. посіб. – 3-те вид. доп. і перероб. – К.: Міленіум, 2015. – 300 с.
10. Корнюшина Р.В. Зарубежный опыт социальной работы / Р.В. Корнюшина. – Владивосток: Издательство Дальневосточного университета, 2004. – 85 с.
11. Бурая Н. П. Соціальна робота : навч посібник / Н. П. Бурая. – Харків : Університет внутрішніх справ, 1995. – 104 с.
12. Сіньова Л.М. Соціально-правовий захист соціальних працівників в період карантину // *Тенденції розвитку науки трудового права та права соціального забезпечення*: тези доповідей учасників міжнародної наук.-практ. конф. (м. Київ, 23 квітня 2021 р.) / за ред. проф. М.І. Іншина, ас. М.Б. Мельник. – Київ: "Освіта України", 2021. – 112 с.
13. Кизименко Л.Д., Бєдна Л.М. Словник-довідник соціального працівника URL: http://ipp.lp.edu.ua/Library/004/004.html (дата звернення 22.06.2021)
14. Соціальна робота URL: http://www.ndu.edu.ua/index.php/ua/component/k2/item/2697-231-sotsialna-robota (дата звернення 22.06.2021)
15. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України від 21 червня 2001 року № 2558-III // *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 2001, № 42, ст.213
16. Про соціальні послуги: Закон України від 17 січня 2019 року № 2671-VIII // *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 2019, № 18, ст.73.
17. Співак Я.О. Професійна підготовка соціальних працівників із соціального захисту прав молоді: міжнародний досвід URL: http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/2018/N1-2(37-38)/syommd.PDF (дата звернення 22.06.2021)
18. Юрченко Д.О. Розвиток соціальної педагогіки у Німеччині URL: http://eprints.kname.edu.ua/45040/1/182-185.pdf (дата звернення 22.06.2021)
19. Bundessozialhilfegesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 23. Marz 1994 (BGBl. I S. 646, 2975), zuletzt geandert durch Art. 4 des Gesetzes zur Familienforderung vom 22. Dezember 1999 (BGBl. I S. 2552). URL: http://www.gesetzesweb.de/BSHG.html (дата звернення 25.06.2021)
20. Schleicher, H. Familie und Recht: Kindschaftsrecht, Jugendhilferecht, Jugendschtrafrecht, Ehe und Scheidungsrecht / Hans Schleicher. Koln: FortisVerlag, 2003. – 459 с.
21. Ашиток Н. Професії соціальний педагог і соціальний працівник: спільне і відмінне // *Людинознавчі студії. Серія "Педагогіка"*. Випуск С. 4-13.
22. Дужа-Задорожна М.П. Професійна підготовка соціальних педагогів до роботи з сім'єю у вищих навчальних закладах Німеччини Автореферат кандидата педагогічних наук Львівському національному університеті імені Івана Франка, Тернопіль 2014, 23 с.
23. Любецька М.М. Аналіз зарубіжного досвіду надання соціальних послуг, здійснення соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах *Державне управління Інвестиції: практика та досвід* № 19/2018 С. 109-116 URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/19_2018/24.pdf (дата звернення 29.04.2021)
24. Штрауб У. Социальная работа и связи с общественностью в Германии // *Журнал исследований социальной политики*. – 2002. – № 5 (1). – С.75 –87.
25. Палагнюк Ю.В., Письмиченко О.С. Особливості розвитку соціальних послуг у системі соціальної політики Німеччини Т*еорія та*

практика державного управління і місцевого самоврядування 2018 № 1 URL: http://el-zbirn-du.at.ua/2018_1/20.pdf (дата звернення 22.06.2021)

26. Уряд Німеччини виділив 10 мільйонів євро на розвиток соціальних послуг і відповідь на COVID-19 у громадах на сході України URL: https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/spilno-prolongation (дата звернення 22.06.2021)

References:

1. Sinova, L.M. (2020) Volonterstvo ta sotsial'na robota v Ukrayini v period karantynu [Volunteering and social work in Ukraine during the quarantine period]. *Mystetstvo ta nauka. Bahatomovnyy naukovyy zhurnal – Art and Science. Multilingual scientific journal, 1* 72-85 (in Ukrainian).

2. Saiko, N. (2017) Systema profesiynoyi pidhotovky sotsial'nykh pedahohiv v Nimechchyni [The system of professional training of social educators in Germany]. *Vytoky pedahohichnoyi maysternosti – The origins of pedagogical skills*, *19* 385–390 (in Ukrainian).

3. Osoblyvosti zdiysnennya sotsial'noyi roboty v Nimechchyni na kinets KHKH – na pochatok KHKHI st. [Features of social work in Germany at the end of the XX – beginning of the XXI century] Retrieved from https://knowledge.allbest.ru/sociology/3c0a65635a2bd68a5c53b8942120 6c26_0.html (in Ukrainian).

4. Heinz Dorothea. (1991) Das sozial Gesicht des Staates [The social face of the state] *Huten Teh – Guten Tag*, 6 (in Germany).

5. Sotsial'na robota v Nimechchyni [Social work in Germany] Retrieved from https://moyaosvita.com.ua/sociologiya/socialna-robota-v-nimechchini/ (in Ukrainian).

6. Knodel, L.V. (2011) Profesiyna pidhotovka sotsial'nykh pratsivnykiv dlya klinichnoyi sotsial'noyi roboty v Nimechchyni [Professional training of social workers for clinical social work in Germany] *Visnyk Dnipropetrovs'koho Universytetu ekonomiky ta prava imeni Al'freda Nobelya Seriya "Pedahohika i psykholohiya" – Bulletin of the Dnipropetrovsk University of Economics and Law named after Alfred Nobel Series "Pedagogy and Psychology", 1* 33-36 (in Ukrainian).

7. Lyakh, T.L. Istorychni zasady sotsial'no-pedahohichnoyi diyal'nosti volonteriv za kordonom [Historical principles of social and pedagogical activity of volunteers abroad] Retrieved from https://core.ac.uk/download/ pdf/19667262.pdf (in Ukrainian).

8. Pavlenok, P.D. (1997) *Osnovy sotsial'noy raboty [Fundamentals of Social Work]* Moscow: INFRA-M, (in Russian).

9. Kubitsky, S.O. (2015) *Tekhnolohiyi sotsial'no-pedahohichnoyi roboty v zarubizhnykh krayinakh [Technologies of socio-pedagogical work in foreign countries]*: Kyiv: Millennium (in Ukrainian).

10. Kornyushina, R.V. (2004) *Zarubezhnyy opyt sotsial'noy raboty [Foreign experience of social work]* Vladivostok: Far Eastern University Publishing House (in Russian).

11. Buraya, N.P. (1995) *Sotsial'na robota [Sotsialna robota]* Kharkiv: University of Internal Affairs (in Ukrainian).

12. Sinova, L.M. (2021) Sotsial'no-pravovyy zakhyst sotsial'nykh pratsivnykiv v period karantynu [Socio-legal protection of social workers during quarantine] *Tendentsiyi rozvytku nauky trudovoho prava ta prava sotsial'noho zabezpechennya: tezy dopovidey uchasnykiv mizhnarodnoyi nauk.-prakt. konf. Trends in the development of the science of labor law and social security law: abstracts of reports of participants in international scientific-practical. conf.* (pp. 106-109) Kyiv: "Education Ukraine", (in Ukrainian).

13. Kizimenko, L.D., Bedna, L.M. Slovnyk-dovidnyk sotsial'noho pratsivnyka [Dictionary of the social worker] Retrieved from http://ipp.lp.edu.ua/Library/004/004.html (in Ukrainian).

14. Sotsial'na robota [Social work] Retrieved from http://www.ndu.edu.ua/ index.php/en/component/k2/item/2697-231-sotsialna-robota (in Ukrainian).

15. Pro sotsial'nu robotu z sim'yamy, dit'my ta moloddyu: Zakon Ukrayiny [On social work with families, children and youth] № 2558-III-VR (2001). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny [Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine] (VVR), (42) 213 (in Ukrainian).

16. Pro sotsial'ni posluhy: Zakon Ukrayiny [On social services] № 2671-VIII-VR (2019). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny [Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine] (VVR), (18) 73 (in Ukrainian).

17. Singer, Ya.O. Profesiyna pidhotovka sotsial'nykh pratsivnykiv iz sotsial'noho zakhystu prav molodi: mizhnarodnyy dosvid [Training of social workers in the social protection of youth rights: international experience] Retrieved from http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/2018/N1-2(37-38)/syommd.PDF (in Ukrainian).

18. Yurchenko, D.O. Rozvytok sotsial'noyi pedahohiky u Nimechchyni [Development of social pedagogy in Germany] Retrieved from http://eprints.kname.edu.ua/45040/1/182-185.pdf (in Ukrainian).

19. Federal'nyy zakon pro sotsial'ne zabezpechennya [Federal Social Welfare Act in the version] published on March 23, (1994) Federal'nyy visnyk zakonu (Federal Law Gazette I p. 646, 2975), last amended by Art. 4 of the Law on Family Support of December 22, 1999 (Federal Law Gazette I p. 2552). Retrieved from http://www.gesetzesweb.de/BSHG.html (in Germany).

20. Schleicher, H. (2003) *Sim'ya ta pravo: pravo dytynstva, pravo dobrobutu molodi, kryminal'ne pravo molodi, pravo shlyubu ta rozluchennya [Family and Law: Childhood Law, Youth Welfare Law, Youth Criminal Law, Marriage and Divorce Law]* Koln: Fortis Verlag, (in Germany).

21. Ashitok. N. Profesiyi sotsial'nyy pedahoh i sotsial'nyy pratsivnyk: spil'ne i vidminne [Professions social pedagogue and social worker: common and different] *Lyudynoznavchi studiyi. Seriya "Pedahohika". [Anthropological Studies. Series "Pedagogy"].* 4-13 (in Ukrainian).

22. Duzha-Zadorozhna, M.P. (2014) Profesiyna pidhotovka sotsial'nykh pedahohiv do roboty z sim"yeyu u vyshchykh navchal'nykh zakladakh Nimechchyny [Professional training of social pedagogues to work with the family in higher educational institutions of Germany] Abstract of the Candidate of Pedagogical Sciences L'vivs'komu natsional'nomu universyteti imeni Ivana Franka [at Ivan Franko National University of Lviv], Ternopil (in Ukrainian).

23. Lyubetska, M.M. (2018) Analiz zarubizhnoho dosvidu nadannya sotsial'nykh posluh, zdiysnennya sotsial'noho suprovodu simey (osib), yaki perebuvayut' u skladnykh zhyttyevykh obstavynakh [Analysis of foreign experience in providing social services, providing social support to families (persons) in difficult life circumstances] *Derzhavne upravlinnya Investytsiyi: praktyka ta dosvid [Public Administration Investments: practice and experience]* 19 109-116 Retrieved from http://www.investplan.com.ua /pdf/19_2018/24.pdf (in Ukrainian).

24. Straub, W. (2002) Sotsial'na robota ta zv'yazky z hromads'kistyu v Nimechchyni [Social work and public relations in Germany] *Zhurnal doslidzhen' sotsial'noyi polityky [Journal of Social Policy Research].* 5 (1). 75 –87 (in Russian).

25. Palagniuk, Yu.V., Pismichenko, O.S. (2018) Osoblyvosti rozvytku sotsial'nykh posluh u systemi sotsial'noyi polityky Nimechchyny [Features of the development of social services in the social policy system of Germany] *Teoriya ta praktyka derzhavnoho upravlinnya i mistsevoho samovryaduvannya [Theory and practice of public administration and local self-government]* 1 Retrieved from http://el-zbirn-du.at.ua/2018_1/20.pdf (in Ukrainian).

26. Uryad Nimechchyny vydilyv 10 mil'yoniv yevro na rozvytok sotsial'nykh posluh i vidpovid' na COVID-19 u hromadakh na skhodi Ukrayiny [The German government has allocated 10 million euros for the development of social services and the response to COVID-19 in communities in eastern Ukraine] Retrieved from https://www.unicef.org/ ukraine/press-releases/spilno-prolongation (in Ukrainian).

Received: 27/06/2021
Accepted: 20/11/2021

L. Sinova, PhD (Law), Associate Prof.
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

ORIGINATION AND DEVELOPMENT OF SOCIAL WORK IN GERMANY

The article examines the features of the historical development of social work in Germany. In the XIX century where the health of German citizens was seen more than a social value. By the middle of the XX century. Anglo-American methods of social work, which are still considered classical, became widespread in Germany. Most schools of social work were founded by the church and gave women a clearly defined mission within ideological and social goals, as women were seen as a natural and traditional embodiment of charity. In the 1970s, there was a rethinking of social work in Germany due to the fact that scientists and practitioners concluded that the use of classical methods of social work was insufficient, as well as the use of therapeutic tools in cases of coverage and solution in were generally seen as insufficient. In the scientific world of Germany there were discussions about the benefits of systemic approaches in social work.

Today, the mission of social work is to enable people to maximize their potential, enrich their lives and prevent dysfunction. Professional social work is aimed at protecting people, solving their problems and social transformations in society.

The development of social pedagogy as a science and an independent branch of knowledge and practical activity of social work in Germany is studied. Thus, for the successful development of the system of professional training of social workers in social protection of rights in Ukraine, young professionals need to research and use international experience. The introduction of the German experience in the system of professional training of social pedagogues of Ukraine will help meet the needs of the state in highly qualified motivated specialists.

Keywords: poverty, charity, life circumstances, social security, social worker, social pedagogue, social assistance, social services.